Maria Dobre

PRECIZĂRI ŞI INTERPRETĂRI ETIMOLOGICE PRIVIND UNELE NUME DE SATE DIN MUNTENIA ŞI OLTENIA

Specificul toponimiei unui anumit teritoriu este profund marcat de configuraţia solului şi de resursele subsolului, în strânsă legătură cu vegetaţia, pe de o parte, iar pe de altă parte, de ocupaţiile, obiceiurile şi tradiţiile localnicilor, de graiul şi onomasticonul local. Nume ca: *Janţu, Muncelu, Picuiu; Baia de Aramă, Baia de Fier; Brădet, Gârniţa; Blidari, Măglaşi, Maialu, Titila, Ududoiu; Circovi, Frumoasele, La Hulă, Pe Hunie* trezesc în mintea cercetătorului imaginea unei aşezări de munte, în cuprinsul căreia cresc conifere sau stejari, că în alte localităţi au fost exploatate zăcăminte de fier şi cupru, că printre ocupaţiile localnicilor unor sate au fost acelea privind tăierea, transportarea şi depozitarea bulgărilor de sare, sau meşteşugitul unor obiecte de uz casnic: *blide,* că idiomul lor face parte din subdialectul muntenesc: *titilă, ududoi*, iar că printre tradiţiile lor sunt unele legate de sărbători religioase: *circovi, sânziene (frumoasele)*, sau de petreceri câmpeneşti: *Maialu*.

Cercetarea onomasticonului local reprezintă şi ea o modalitate de pătrundere în taina toponimelor, dar, în lipsa unor inventare antroponimice exhaustive, apelul la documente, facilitat de indicii de nume ai colecţiilor arhivistice, poate constitui o cale eficientă de explicare mai ales a toponimei istorice.

Dacă în cazul toponimelor minore, formate pe baza unor termeni geografici populari, a unor cuvinte regionale sau toponime, prin derivare şi plurale toponimice, explicaţiile de ordin etimologic sunt obiective, etimoanele antroponimice şi cele exprimate prin aşa-zisele nume de grup – deonomastice, au un grad de relativitate. De aceea, pentru toponimele formate de la nume de grup, s-a optat, în DTRM, să se facă trimitere şi la presupusul etimon îndepărtat, toponim sau antroponim, dar şi aici opţiunile sunt teoretice, în privinţa antroponimelor. Din păcate nici documentele nu ne dau întotdeauna date cu privire la întemeierea unor aşezări umane, numele acestora apărând cu totul întâmplător, cu ocazia unor vânzări / cumpărări ori în judecarea unor litigii: pricini apărute între stăpânii moşiei, fie ei boieri sau mănăstiri şi localnici.

Există însă şi situaţii când cercetarea documentelor ne oferă informaţii legate de întemeietorul / proprietarul unui sat sau al unei moşii, ori date privind formarea acestuia de la numele unei aşezări mai vechi.

Este ceea ce ne-am propus să semnalăm în paginile următoare.

LR, LVII, nr. 2, p. 181–217, Bucureşti, 2008

BDD-A633 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:55:49 UTC)

Albéşti. Antroponimul Albu este foarte frecvent în onomasticonul românesc desemnând oameni obişnuiţi dar şi boieri, sfetnici domneşti, proprietari de moşii pe teritoriul cărora s-au format aşezări umane cu numele: **Albeni, Albeşti, Albu, Albuleşti,** fapt demonstrat de toponimia din Oltenia şi Muntenia. Pe teritoriul Munteniei sunt atestate 16 sate cu numele **Albeşti**, dintre care numai patru au dăinuit de-a lungul secolelor. În DTRO, ca etimon, s-a optat pentru frecventul *nume de grup*, deci: *albeni, albeşti*, fără alte explicaţii. Ca etimon îndepărtat pentru numele de grup *albeşti* care a generat toponimele în discuţie, se face trimitere, în DTRM, la n.p. *Albu* şi toponimul *Alba*, fără să se poată identifica cu precizie etimonul. Apelul la izvoarele istorice ne poate oferi unele indicii. Astfel, într-un document de la 1502 este menţionat un anume *Albu*, spătar din Runcu – Gj, dar satul **Albeni** din Gorj, are atestări încă de la 1486. Pentru un singur sat cu numele **Albeşti**, a. **1520** în c. Bucşani – Il, azi dispărut, se face în acelaşi document o trimitere directă: „Neagoe Basarab voievod întăreşte lui *Albu* frate cu Manciu, şi lui Badiul trei ogoare în **Albeşti**, din partea lui Bunămasă …”(DRH II 383). Să fie acesta actul de naştere al satului ? Este doar o ipoteză.

Alimănéşti, numele unui sat dispărut din c. Ciofrângeni – Ag, menţionat prima dată într-o copie a unui document de la **1581,** cf. DTRM, omiţându-se faptul că o variantă fonetică a aceluiaşi toponim **Alămăneşti** apare la 1515, redactată ca intrare separată în Dicţionar. Forma se repetă şi în documente datate 1684, 1685, **Alămăneşti, hotarul Alămăneştilor**, reţinute, de această dată la articolul **Alimăneşti.** Problema este că tocmai documentul în care apare această primă variantă ne poate oferi cheia etimonului: într-un act emis la 1515, Merişani [Argeş], Neagoe Basarab voievod întăreşte *lui Alăman şi nepoţilor săi ocini la **Alămăneşti***. (DRH II 273).

Aldéni, sat c. Cernăteşti – Bz, (hotarom) **Aldenimu** a. **1532**, **Aldeni,** a. **1577**. Un anume *Aldea cu ceata lui*, din Pârscov, Bz, apare, într-un document al lui Vladislav voievod, la 1523, implicat într-o pricină cu jupăniţa Neacşa pentru o moşie în Cislău (DRH II 420).

Băléşti, numele unui sat dispărut, c. Baia de Fier – Gj, a. **1492**. La 1480, într-un document al lui Basarab cel Tânăr, printre boierii dăruiţi de domn cu moşii în Gorj este şi un anume *Balea* cu fiii săi (DIR XIII-XVI, 166)

Bârtcovéşti, numele unui sat dispărut din c. Baia de Aramă – Mh, a. **1482**. Dacă s-ar fi luat în consideraţie întregul context în care apare toponimul, atunci s-ar fi optat pentru forma **Bratcoveşti**, în consens cu etimonul probabil al acestuia. Astfel, deşi numele satului apare într-o formă **Bârtcoveşti,** într-un act de danie: „Să le fie Clăşneştii toţi şi Bârtcoveştii … ”, „boierilor domniei mele jupan *Bârta* Pătru cu fiii lui …”, mai departe se adaugă: „pentru că au cumpărat de la *Bratco* …”. Şi totuşi, la o analiză mai atentă, toponimul pare derivat de la o construcţie formată prin contaminarea celor două nume implicate în procesul de vânzare – cumpărare: *Bârta* şi *Bratco*, la genitiv: *Bârtcov* „al lui Bârtcov” (DIR XIII–XVI, 179).

Beléţi, sat c. Beleţi – Negreşti –Ag, a. **1526**. Pentru explicarea toponimului, am putea lua în consideraţie un document de la **1520**, care face referire la un *Beleţ,* vânzătorul unui ogor la Ueşti – Ag, azi Oeştii Pământeni c. Corbeni (DRH II, 384).

BDD-A633 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:55:49 UTC)

Bodăiești, sat c. Melineşti – Dj. Prima atestare a satului apare într-un act de vânzare a unei moşii în Bodăeşti, din partea lui Stan Bodăescu, la 1560 (DRH V 232).

Brătiánii de la Brădét, numele unui sat dispărut din c. Brăduleț – Ag, a. **1508**, într-un document al lui Mihnea cel Rău, prin care acesta întăreşte lui Neagoe şi fiilor săi, anume *Brătiian* şi Neagoe, ca să le fie la **Brătianii de la Brădet** jumătate, pentru că le este veche şi dreaptă ocină. (DRH II 120).

Călinești, sat or. Brezoi – Vl, a. **1575**. Într-un document emis de Alexandru voievod, fiul lui Mircea voievod se menționează: „au cumpărat Dragotă şi Vlad ocină în **Călineşti,** partea lui *Călin* toată, pentru 500 aspri" (DRH VII, 350).

Dădulești, numele unui sat dispărut, c. Târguşoru Vechi – Ph, a. **1510**: (hotarul) **Dăduleştilor**, despre care se face referire, trei decenii mai târziu, într-un act de danie al lui Radu voievod: „cinstitului boiarin … jupân Dragomir parte în … **Dăduleşti** … bătrână şi dreaptă a *Dediului* moşie", pierdută de acesta într-o judecată pentru omor: „el au căzut într-o şugubină 'amendă pentru crimă' … şi neavându de unde să plătească, ci şi-au plătit capul lui cu moşia" (DRH IV 167).

Drăghicești, sat c. Cosminele – Ph, a. **1538.** Apare într-un act al lui Radu voievod, prin care se confirmă dreptul de proprietate dregătorului domnesc *Drăghici* spătarul şi fratelui său, ca fiind „veche şi dreaptă ocină … dobândită de bunicul lor, *Drăghici* vornicul …" (DRH IV 86).

Giulești, numele unui sat dispărut, de pe raza municipiului Bucureşti, pe locul cartierului cu acest nume, a. **1548**, apare într-un act al lui Radu voievod, prin care Stroe din Giuleşti şi fraţii săi cumpără „ocină toată partea lui Giulea" (DRH IV 293).

Rădești, sat c. Oporelu – Ot, a. **1561,** apare într-un document al lui Petru voievod, în următoarele contexte:

„Şi iar au cumpărat Radul şi Neagoe ocină în Rădeşti, pentru 770 aspri".

„Şi să stăpânească Radu din ocina pe care au cumpărat-o de la Avram şi de la Neagu trei părţi" (DRH V 255).

Răguléni, numele unui sat dispărut din or. Motru – Gj, a. **1624**, acelaşi cu **satul Răgulii** a. **1559.** Astfel în documentul datat 1559 şi în altul la 1562, se face referire la pricina avută de cetaşii (n.n., M. D.) lui *Răgulea* cu călugării mănăstirii Tismana pentru ocina de la Ploştina, din apropiere: „iar apoi satul **Răgulii** nu s-au lăsat aşa, ci iarăşi au pârât şi înaintea domniei mele că sunt cotropiți de călugări" (DRH VI 149).

Sitești, sat or. Novaci – Gj, a. **1549**, în acelaşi document în care apare şi un probabil erou eponim al aşezării gorjene, într-un act emis de Mircea voievod, fiul lui Radu voievod, prin care Draghiţibă cumpără de la *Sitea* din Siteşti o moşie. (DRH IV 328).

Slivilești, sat în județul Gorj. Varianta fonetică **Slăvileşti** în care este atestat numele satului la **1465** conduce la etimonul acestuia, într-un act de danie al lui Radu voievod „slugilor domniei mele Vrabeț şi fraților săi … ca să le fie Padeşul de Sus şi de la **Roşia lui Slăveiu** a treia parte … şi din Vădeni jumătate şi **Slăvileşti**" (DRH II 140).

Vrabéți, numele unui sat dispărut din or. Motru – Gj, a. **1487**, poate fi pus în legătură cu un anume *Vrabeț*, care la **1465**, într-un document al lui Radu voievod,

BDD-A633 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:55:49 UTC)

alături de fraţii săi primeşte danie domnească în judeţul Gorj, Padeşul de Sus, din Bujoreşti, Berivoieşti şi Vădeni jumătate (DRH II 140).

Indicii sigure asupra originii toponimelor formate de la nume de grup sunt date de numele mai vechi ale acestora cum ar fi:

Câmpul lui Bálotă, a. **1571**, nume mai vechi al s. **Baloteşti** c. Izvoru Bârzii – Mh, a. **1590**, **Câmpu Fomii** (cf. Foma, variantă a lui Toma, rostit greceşte) a. **1644,** numele vechi al s. **Câmpofeni** c. Arcani – Gj a. **1773**, toponim greu de explicat în lipsa primitivului, având în vedere şi transformările fonetice pe care le-a suferit derivatul.

În cazul altor nume cu etimonul estompat datorită schimbărilor fonetice, toponimele cu etimoane similare aflate în acelaşi areal ne sunt de folos.

Cerşáni, sat c. Suseni – Ag. Formele din documente: (hotarul) Ceresarom a. **1520**, Cereşani a. **1571** şi identificarea satului **Cireşu** c. Căteasca – Ag, în vecinătate, atestat şi el la **1520**, ne conduc la ideea unui sat format prin roire. Deci: *cireşani* < **Cireşu,** forma **Cerşani** fiind mult mai târzie, probabil şi o greşeală a lui Dimitrie Frunzescu, **1872**, preluată apoi pe cale administrativă.

Comoşténi, sat c. Gângiova – Dj. Numele de grup *comoşteni,* dat ca etimon al oiconimului doljean nu ne spune mare lucru asupra eponimului. Trebuie reţinut însă că prima formă atestată este **Comăşteni,** la **1558**, iar pe teritoriul Olteniei sunt două sate cu numele Comăneşti, în Gorj şi Mehedinţi. Prin urmare, **Comăşteni** este o formă sincopată de la *comăneşteni*, un detoponimic desemnând localnici din **Comăneşti**, numele satului gorjean, atestat la **1475** (DIR XVI, III, 87).

Nu odată, lipsa corelării toponimelor în acelaşi areal a dus la interpretări etimologice greşite. Este şi cazul numelui satului mehedinţean **Corzu** c. Bâcleş, explicat în DTRO printr-un antroponim *Corzea.* S-au omis două elemente importante, care ne-ar fi putut duce la o soluţie etimologică adecvată şi anume: prima atestare documentară a satului este cu o formă de plural: **Corzi**, la 1554–1557, 1591, 1619, 1629, 1782. Cam în acelaşi timp cu prima atestare documentară a formei **Corzi** apare şi numele unei moşii pe teritoriul comunei Bâcleşu: **Coardele Drăgoicii**, a. **1556–1557**, iar etimonul ecestui toponim nu are în componenţa sa termenul *coardă* „lăstari de viţă de vie”, cum se spune în dicţionar, ci sensul de „măsură agrară”, aşa cum reiese din izvoarele istorice. Astfel, într-un document de la 1579, cu referire la un sat vâlcean, se menţionează: „au cumpărat Lăudat cu fratele său o prăjină şi o coardă pentru 30 aspri”, „să le fie ocină în Ciorăşti 2 fălci şi o coardă” (DIR XVI, IV 403). Aşadar, un sat a cărui moşie era împărţită pe *corzi* „fâşii de pământ” asemenea sforilor de moşie, aflate în posesia localnicilor, aceasta ar fi imaginea satului **Corzi** în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Orodél, sat c. Orodel – Dj, explicat în DTRO printr-un nume de persoană *Orodel*. O privire mai atentă asupra primei atestări documentare a toponimului: **Horu Dealului,** la **1567** (DIR XVI, III 239), iar la **1735 Horodel**, ne poate duce cu gândul la altă soluţie etimologică, anume o construcţie aglutinată, tautologică, din doi termeni slavi: *hora* şi *deal*, după modelul **Ciorogârla**. Că au existat influenţe ale slavilor de răsărit cu **h** pentru **g** şi în Ţara Românească o dovedeşte numele satului din Giurgiu, **Hulubeşti** a **1587** (DERS) sau **Hora,** numele unei coline din Buzău, menţionată de Iordan **T** p. 37–38, printre sinonimele lui *gora* „munte” sau „deal”.

BDD-A633 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:55:49 UTC)

Alteori toponimele conservă termeni al căror sens a dispărut din uz. Astfel, un toponim ca **Spata Hoțului** c. Tismana – Gj, s-ar putea explica prin termenul popular şi învechit *spată*, variantă fonetică pentru *spadă* „sabie” (DEX), nu *spată* „omoplat”, şi un determinant substantival *hoț* „haiduc”, cât despre sintagma *spata dealului*, întâlnită în terminologia geografică populară, aceasta semnifică „dosul dealului”, în care *spată* este o variantă fonetică pentru spate, în accepție geomorfologică.

Ar fi de dorit ca, atunci când se propune un etimon antroponimic, să se încerce identificarea acestuia în spațiu şi timp, dar această dorință este greu de realizat, dacă ne raportăm la un inventar numeros cum este cel din DTRO şi DTRM.

Grija pentru soluții etimologice corecte date toponimelor din lucrarea ce urma să se elaboreze ar fi trebuit să călăuzească cercetătorii încă din faza de excerptare a numelor proprii din documente, fie ele toponime ori antroponime. Să luăm ca exemplu toponimul **BĂNIŞOREANCA**, numele unei moşii din c. Leordeni – Ag, a. **1825** (DTRM) explicat printr-un nume de persoană *Bănişoreanca,* omițându-se informația prețioasă din document: „proprietate a bănişorului Stan” (COTR 69/1).

ABREVIERI

COTR	=	Arhivele Statului, Bucureşti, Fondul Mănăstirea Cotroceni.
DERS	=	Gh. Bolocan (redactor responsabil), *Dicționarul elementelor româneşti din documentele slavo-române*, Bucureşti, 1981.
DIR XIII–XIV XVI (III, IV)	=	*Documente privind istoria României. B. Țara Românească , veacul XIII, XIV şi XV (1247–1500), veacul XVI, vol. III (1551–1570), vol. IV (1571–-1580),* Bucureşti, 1951–1954.
DEX	=	*Dicționarul explicativ al limbii române,* Bucureşti, 1996.
DRH II, IV, V, VI, VII	=	*Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, Bucureşti, vol. II (1501–1525), 1972, vol. IV (1536–1550), 1981, vol. V (1551–1565), 1983, vol. VI (1566–1570), 1985, vol. VII (1571–1575), 1988.
DTRM	=	*Dicționarul toponimic al României. Muntenia*, Bucureşti, vol. I (A–B), 2005,vol. II (C–D), 2007.
DTRO	=	*Dicționarul toponimic al României. Oltenia,* Craiova, vol. I (A-B), 1993,vol. II (C-D), 1995, vol. V (O-R), 2004, vol. VI (S-Ț), 2006, vol. VII (U-Z), 2007.
Iordan T.	=	Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, Bucureşti, 1963.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

PRÉCISIONS ET INTERPRÉTATIONS ÉTYMOLOGIQUES CONCERNANT CERTAINS NOMS DE VILLAGES DE MUNTÉNIE ET D’OLTÉNIE

(Résumé)

L’article apporte des précisions fondamentées par des documents sur certains noms de villages aux bases déonomastiques comme: *Albeşti, Alimăneşti, Aldeni, Băleşti, Călineşti* etc., d’un côté, mais de l’autre côté propose d’autres solutions étymologiques sur des toponymes comme: *Bănişoreanca, Corzu, Orodel, Spata Hoțului* etc.

BDD-A633 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:55:49 UTC)